

Baggrundsmateriale til novellen ”Deadline”

Det følgende er udarbejdet til brug sammen med novellesamlingen ”Den chipløse mand og andre noveller om sex, magt og informationsteknologi” af Georg Strøm

Georg Strøm

31. juli 2008

Materialet består af to dele. Den første er en gennemgang af hvordan man kan bedømme troværdigheden af materiale på Internettet. Den anden en artikel jeg tidligere har skrevet om kulturforskelle og out-sourcing. Den kan læses som baggrund til novellen.

Man skal kigge efter fejl i det man læser

En af de vigtigste opdagelser i mit liv var, da jeg opdagede at der ofte stod noget i bøger som var forkert. Da var jeg for længst blevet voksen. Ellers var jeg i hele min skolegang og uddannelse opdraget til at det der stod i lærebøgerne måtte være rigtigt. Jeg havde en gang en fysikbog hvor det var umuligt for mig at forstå den formel den beskrev for et penduls bevægelse. Først længe efter, indså jeg at bogens forfatter havde lavet et par forenklinger, så bogens formel i virkeligheden var forkert.

Så kom Internettet. Pludselig var det åbent for at alle og enhver kunne skrive om det de havde lyst til. Resultatet var at der kom et utal af web-sites hvor indholdet virkede rigtigt og troværdigt og andre hvor indholdet virkede totalt usandsynligt, men hvor det faktisk viste sig at passe. Det var nogle gange svært at se hvad der var rigtigt og forkert. Et eksempel var web-sitet med Bonsai Kitten, som fortalte hvordan man kunne opdrætte små kattekillinger i glaskrukker. Jeg modtog en e-mail fra en pige jeg kendte, som bad mig om at sende den videre og samtidig protestere til de amerikanske myndigheder. Nogle dage senere modtog jeg en ny e-mail med en undskyldning. Pigen havde fundet ud af at sitet var et fupnummer. Jeg fandt siden ud af at den var lavet af studerende ved det amerikanske universitet MIT, og at FBI havde efterforsket sitet efter at have modtaget en anmeldelse.

Man begyndte at kunne læse nyheder på Internettet. For eksempel begyndte jeg at læse filippinske engelsksprogede aviser.

Pludselig kunne jeg se hvor stor forskel der var på hvad de skrev om begivenheder på Filippinerne og hvad danske aviser skrev. Jeg lagde også mærke til andre fejl. For eksempel et billede som i følge teksten forestillede filippinske oprørere. Da jeg kiggede grundigt efter, kunne jeg læse at der stod ”Philippine National Police” på deres T-shirts. Billedet var af politifolk på træning. Efterhånden har jeg set at oplysninger i aviser ikke så sjældent er upålidelige eller direkte forkerte. (En af de tilbagevendende fejl er journalister som oversætter en kaliber 32 pistol til en kaliber på 32 mm, uden at tænke over hvor stor en kanon det må være.)

Derfor er min hovedregel i dag når jeg læser noget, i første omgang at gå ud fra at der nok er noget af det som er forkert, og kun at acceptere indholdet, når jeg har grund til at tro det er pålideligt.

Sådan bedømmer man pålideligheden af noget man læser

En mulighed er at bruge de standarder som Alexander og Tate – to amerikanske forskere har stillet op for at vurdere informationer på Internettet.

Er forfatteren en autoritet som faktisk ved noget om det han eller hun skriver om? Har forfatteren for eksempel en titel, er han eller hun kendt som specialist på området, er vedkommende tilknyttet et universitet eller en anden anerkendt organisation, og er indholdet måske en del af dens web-site så den siger god for det? Så er der en større sandsynlighed for at indholdet er korrekt, Også fordi både forfatteren og organisationen har noget at tabe hvis indholdet er forkert. Er forfatteren en del af et fagligt fællesskab indenfor området, så er der også større sandsynlighed for at indholdet er korrekt. På samme måde hvis han eller hun henviser til kilder og fortæller hvor de forskellige oplysninger stammer fra.

Hvis der omvendt er tale om en forfatter som præsenterer en slankekur som kun er baseret på hendes egne erfaringer, eller om blog-skrivent som ikke fortæller hvor han har alle sine overraskende oplysninger fra, så er indholdet næppe korrekt. (Her er der sikkert nogen som føler at jeg rakker ned på deres yndlingsslankekur. Imidlertid er realiteterne, at personer som kaster sig over et område hvor de ikke har en faglig baggrund og kun deres egne erfaringer, sjældent er pålidelige kilder til oplysninger om det.)

Virker oplysningerne præcise og fri for fejl, og er sproget klart og utvetydigt? Hvis forfatteren giver præcise tal og navne, så er troværdigheden højere. På samme måde hvis forfatteren skriver så det ikke kan misforstås, og hvis argumenterne virker logiske og sammenhængende.

Hvis der omvendt står "de fleste" i stedet for et præcist tal, eller hvis forfatteren henviser til "en kendt amerikansk forsker" uden at nævne navnet, så er indholdet mindre pålideligt. Det samme gælder hvis forfatteren prøver at dække sig ind ved at skrive "som regel" uden at forklare hvilke undtagelser der er, eller ved at bruge gummiord hvor det kan være svært at se præcist hvad de dækker over. Levitt og Dubner beskriver forholdet mellem ord i – amerikanske – husannoncer og husenes pris. Det viser sig at huse hvor ordene "granit", "marmor" eller "moderne" indgår i annoncen sælger til en væsentligt højere pris end huse hvor ejendomsmægleren bruger gummiordene "fantastisk", "rummelig" eller "charmerende". Uklare gummiord i annoncen tyder altså på et dårligt hus.

Jeg har nogle gange haft chance for at tale med personer som havde skrevet noget som var overfladisk eller uklart. Jeg har så opdaget at personens tanker faktisk var overfladiske og uklare. Det er altså ikke sikkert at der er en dybere mening man kan finde frem til i en uklar og svært forståelig tekst. Det kan lige så godt være at forfatterens tanker er uklare så der slet ikke er nogen mening.

Endelig kan stavfejl og et sjusket sprog være et tegn på at forfatteren også har sjusket på andre punkter. Han eller hun kan for eksempel have stavet navne forkert, skrevet tal forkert eller refereret forkert efter hukommelsen i stedet for at have

kontrolleret sine oplysninger. (Det betyder at en lærer ofte vil være mere kritisk overfor indholdet i en opgave hvor sproget er sjusket og fyldt med stavfejl.)

Virker forfatteren objektiv? Offentlige myndigheder skal give korrekte oplysninger, og de må ikke tage parti for den ene eller den anden part. På samme måde kan forfattere og organisationer som ikke har nogle specielle interesser betragtes som relativt objektive, ligesom forskere og andre som ikke blot beskriver deres egen mening, men som også gennemgår argumenter som strider mod deres egne holdninger. Ligeledes tyder et sagligt sprog med neutrale – ikke følelsesladede – ord på at forfatteren i det mindste prøver at være objektiv.

Hvis forfatteren i stedet bruger ord eller argumenter som er følelses- eller værdiladede, er indholdet mindre pålideligt. Det er min erfaring at det i virkeligheden sker forbløffende ofte. Måske fordi forfatteren mener at hans eller hendes tanker er så indlysende rigtige, at det slet ikke falder ind at andre kan reagere på sproget og blive mistroiske overfor indholdet. En hjemmeside fra et krisecenter omtalte danske mænd der giftede sig med udenlandske kvinder som "danske mænd der ønsker at anskaffe sig en gratis hushjælp og sexpartner (en huslave)". Med mindre man i forvejen delte deres holdning til ægteskaber mellem danske mænd og udenlandske kvinder, gav de indtryk af at de var subjektive og utroværdige, også selv om deres øvrige oplysninger måske var korrekte.

I andre tilfælde kan man spørge om forfatteren har en bestemt interesse som han eller hun vil varetage. Når et firma skriver om sine egne produkter, ved man godt at det er interesseret i at sælge nogle af dem. Hvis jeg skriver at mit eget fagområde har stor samfundsmæssig betydning, kan det være jeg virkelig mener det, men det kan samtidig være at jeg håber på at få bevilget nogle flere penge.

For en journalist eller en forfatter til en bog er det afgørende at flest mulige vil læse det der er skrevet. Samtidig vil de fleste mennesker gerne læse noget som er spændende og let forståeligt. En nyhed om en ung kvinde som er blevet bortført på

Filippinerne kan fange danske avislæseres interesse, mens de fleste er ret ligeglade med at man øger støtten til landsbyer i fjerntliggende områder. Lige som der er flere læsere til bøger som finder at der er nogle realiteter bag overnaturlige oplevelser, end til bøger som slutter med at det hele var indbildning.

Er indholdet aktuelt? Står der hvornår oplysningerne er fra, eventuelt hvornår de sidst er reviderede? Er siden ajourført så begivenheder der er sket for nylig også er med? Så er det sandsynligt at oplysningerne stadig væk er pålidelige.

Hvis man i stedet kan se at nogle af oplysninger må være forældede, eller hvis de sidste kilder eller begivenheder som omtales er gamle, så er der en risiko for at indholdet er upålideligt, selv om forfatteren i øvrigt er troværdig.

Er bredden og niveauet tilstrækkelig? Hvis en bog giver en god oversigt over alle dele af emnet, hvis den diskuterer de forskellige opfattelser af emnet og forskellene mellem dem, og hvis den bruger de korrekte fagudtryk – eventuelt med forklaringer – så kan man regne med at den er pålidelig.

Hvis der i stedet er tale om en lærebog eller en bog skrevet for første til tredje klasse, så kan man regne med at der er udeladt nogle oplysninger som man måske selv har brug for.

Hvis der er tale om en enkelt beskrivelse på Internettet vil man ofte opleve at både bredden og niveauet er for dårlige. En årsag er at forfatterne har fokuseret på at indholdet skulle være let at forstå, mens de har glemt at tænke over, at der også skulle være tilstrækkeligt med indhold til at det kunne bruges. Nogle offentlige web-sider prøver at løse problemet ved at skrive til sidst at man er nødt til at henvende sig for at få de præcise regler at vide, andre skriver ingenting. En del websider prøver at give en oversigt over et kompliceret emne med færre ord end der kan stå på en almindelig maskinskrevet side, og langt færre end hvad der kan stå på nogle få sider i en bog eller i et blad, eller blot i en lang artikel i en avis. Så er der en alvorlig risiko for at man mangler nogle oplysninger, måske endda dem man behøver for at vurdere om

indholdet rent faktisk er det man har brug for.

Metoder som ikke fungerer

Der er nogle metoder til vurdering af pålideligheden som ikke i sig selv er tilstrækkelige til at man kan betragte en web-site som troværdig.

Om indholdet passer med hvad man i forvejen tror virker rigtigt eller sandsynligt. Faktisk breder opdigtede vandrehistorier sig så hurtigt, fordi de spiller på hvad vi meget let tror er rigtigt. Hvis en historie virker for god til at være sand, så er der en stor risiko for at den er forkert.

Udseendet. Det er lige så let at kopiere en opsætning af tekst på en web-side som at kopiere indholdet. Derfor er det meget let at lave en side som ser officiel ud, som måske endda ligner en kendt officiel side næsten til forveksling. For eksempel var der for år tilbage en porno-site med navnet www.whitehouse.com som ved første blik til forveksling lignede den officielle web-site for Det hvide hus.

At mange henviser til siden. Med andre ord om den står øverst i Google. Der kan godt være et stort antal tilhængere af noget som er rablende forkert, eller for den sags skyld et stort antal som henviser til siden fordi de kritiserer dem.

På den anden side. Hvis en web-site ikke passer med hvad man ved i forvejen, hvis den ser uofficiel og hjemmelavet ud og hvis der ikke er nogen – eller kun meget få – som henviser til den, så skal man være skeptisk overfor indholdet. (Det gælder vist desværre alt sammen for min egen web-site www.georg.dk, så vær forsigtige med hvad jeg skriver.)

Studier af kulturforskelle er vigtige for eksportsamarbejdet

Ingeniøren 20. januar 2006

Kulturelt set er Danmark og de andre nordiske lande enestående. Derfor er det ekstra nødvendigt at vi tager kulturforskelle med i betragtning når vi vil outsource, eller når vi skal designe udstyr eller software til brug i andre lande.

Jeg har specielt set på forskellen mellem Danmark og Filippinerne, som er noget nær globale yderpunkter. I forhold til verden

udenfor Norden har vi i Danmark en ekstrem postmoderne kultur, hvor tolerance, økologi og venner er vigtige, og hvor vi går ud fra at vores overlevelse er sikret, så vi kan koncentrere os om at have det så godt som muligt. I modsætning er Filippinerne et traditionelt land hvor familien, kirken og autoriteter er vigtige, og hvor valg af uddannelse er præget af at man først og fremmest skal tjene penge og klare sig selv. Noget der hænger sammen med at den gennemsnitlige indtægt i Danmark er omkring tredive gange større end på Filippinerne.

Samtidig bruger Filippinerne det latinske alfabet og sproget er stærkt europæisk præget, så vi ikke har de åbenlyse forskelle som vi ser til en kinesisk eller mellemøstlig kultur. Derfor er det lettere at se forskellene mellem en traditionel og en postmoderne kultur.

Hvordan undersøger man så kulturforskelle, altså ud over at læse Hofstede og World Values Survey, de to store kvantitative undersøgelser af kulturforskelle. Den klassiske metode blandt antropologer er at bruge deltager-observation. Min kone er fra Filippinerne, og vi tilbragte ni uger i det område hvor hun er vokset op. Jeg levede nærmest som en filippiner der havde boet i udlandet og var hjemme på ferie. Jeg gik på indkøb, snakkede med folk i byen og talte med det lokale college om en af min kones slægtninge som vi støttede. Imens lagde jeg mærke til nogle kulturforskelle - noget som man gjorde anderledes end i Danmark. Fordelen ved deltager-observation er at man kan få øje på nogle kulturforskelle som man ikke forventer at se. Ulempen er at metoden er lidt ligesom at sælge elastik i metermål. Man kan let komme til at strække sine tolkninger lidt for langt.

Derfor lavede jeg et spørgeskema, hvor jeg beskrev atten forskellige situationer og fem mulige reaktioner i hver situation - fra at det var fint til at man ville blive rasende. Jeg fik fjorten filippinske studerende til at fortælle hvordan de ville reagere i hver situation, og da jeg kom tilbage til Danmark, fik jeg nitten danske studerende til at gøre det samme. Jeg havde sikret mig at skemaet var forståeligt for både filippinske og danske studerende, og de studerende var udvalgt så jeg kunne lave en gyldig sammenligning.

Jeg ville også gerne vide hvordan kulturforskellene påvirkede designet af software og systemer. Derfor lavede jeg et andet skema med otte forskellige beslutninger om design af software og systemer, og med fem muligheder for hver beslutning. Det skema udfyldte tyve filippinske computer science studerende og seksten danske datalogistuderende, hvorefter jeg lavede de sædvanlige statistiske trolddomskunster.

Hvad var så resultaterne?

En overraskelse var at privatliv og beskyttelse af private informationer spillede en langt mindre rolle på Filippinerne end i Danmark. Sociale oplysninger, som i Danmark er grundigt låst nede i kommunens sagsmapper eller computere, er offentligt tilgængelige på filippinerne, og jeg oplevede hvordan filippinere fortalte fremmede koden til deres ATM-kort - svarende til vores Dan-kort.

Det betyder at en adgangskontrol med passwords som skal holdes skjult for andre er i modstrid med hvad der er normal og god opførsel. På den anden side kan det også betyde at man kan bygge mere åbne systemer, fordi der er flere oplysninger som man er villige til at dele.

På Filippinerne går elektronik og computere ofte i stykker. Alligevel viste mit første skema at reaktionerne på problemer var lige så stærke som i Danmark. Man ønskede altså den samme pålidelighed som i Danmark.

Jeg havde regnet med at de kulturelle forskelle ville gå igen når studerende skulle beslutte hvordan software og systemer skulle designes. Det gjorde de bare ikke. De filippinske studerende valgte konsekvent de billigste eller enkleste løsninger. Det var altså økonomien som slog igennem.

Det kan godt give problemer for dem der skal levere et system. En filippinsk kunde forventer den samme pålidelighed i Danmark - alligevel er det muligt at de lokale teknikere har specificeret en langt billigere løsning.

Det kan også give problemer når man out-sourcer informationsbehandling. Kombinationen af den billigst mulige løsning og en kultur hvor det ikke er naturligt at beskytte

privat information, øger risikoen for at numre på kontokort og andre personlige data er åbne for misbrug.

Der er andre kulturelle forskelle. Også nogle som jeg ikke behandler i mit studie. En af dem er forskellen i magtdistance. På Filippinerne er der en stor magtdistance, så studerende siger "sir" eller "ma'am" til underviseren, mens vi i Danmark har en så lille magtdistance at vi bruger fornavn om vores statsminister.

Man har vist at fly fra lande med en stor magtdistance oftere er udsat for uheld. Imidlertid er der også en sammenhæng mellem indkomst og magtdistance, og Hofstede har vist at de hyppigere uheld kan forklares med at lande med stor magtdistance samtidig har færre penge til reservedele og vedligeholdelse af fly. Så det er uafklaret hvilken betydning magtdistancen har for brugen eller udformning af teknik.

Et andet spørgsmål er om mine resultater også gælder for andre lande. Jeg har hørt at man i nogle andre lande med en traditionel kultur har en tilsvarende holdning til privatliv og private oplysninger, og samtidig er der en kraftig sammenhæng mellem lav indkomst og en traditionel eller overlevelsenspræget kultur. Det er altså muligt at mine resultater gælder for andre lande med en lav indkomst.

Til gengæld er der andre faktorer man skal tage sig i agt for. Filippinerne og andre lavindkomst lande har en større forskel mellem rig og fattig end vi har i Danmark. Derfor kan de godt have en overklasse hvis værdier ligner de danske, samtidig med at værdierne i landsbyer langt væk fra hovedstaden er langt mere traditionelle og overlevelsensprægede. Jeg lavede mine undersøgelser blandt middelklasse i en provinsby, hvad der skulle give noget der ligger nogenlunde midt imellem.

Samtidig har mennesker en stor kulturel fleksibilitet. Hvis de har en personlig fordel af noget ny teknik, vil de ofte acceptere det, selvom det strider mod deres kultur. To oplagte eksempler er mobiltelefoner og internettet som begge er bygget til individualistiske samfund med stor lighed. De breder sig hurtigt i kollektivistiske samfund med stor magtdistance, fordi de giver de enkelte brugere en personlig fordel.

Endelig er der faren for at tro at en anden kultur kan beskrives i nogle få bullets. Derfor taler antropologer om behovet for rige beskrivelser - som gør det muligt at forstå hvordan fortællerens møde med den anden kultur har påvirket beskrivelsen af den. Jeg har skrevet sådan en rig beskrivelse - det er min kones beretning om livet på Filippinerne og hendes møde med den danske kultur. Det er en form som mere ligner en roman end en faglig artikel. Det er også en form hvor det er læserne og ikke forfatteren som drager konklusionerne, og hvor der er så mange detaljer at læserne kan vurdere troværdigheden. Altså, noget der ligner den måde vi naturligt fortæller på, når vi skal give et indtryk af en fremmed kultur som vi har oplevet.

Litteratur

Janet E. Alexander og Marsha Ann Tate:
Web Wisdom: How to Evaluate and Create
Information Quality on the Web. CRC 1999

Gerd Hofstede: Culture's consequences.
Sage Publications 2001

Steven D. Levitt og Stephen J. Dubner:
Freakonomics A Rogue Economist Explores
the Hidden Side of Everything. William
Morrow 2006

Georg Strom: Interaction design for
countries with a traditional culture: A
comparative study of income levels and
cultural values. People and Computers IX –
The Bigger Picture. Springer UK 2005

Georg Strøm: Jeg er ingen rose.
Forfatterforlaget Attika 2005 (uddrag på
www.georg.dk)

Georg Strøm: Studier af kulturforskelle
er vigtige for eksportsamarbejdet.
Ingeniøren 20. januar 2006

World Values Survey:
www.worldvaluessurvey.org